

Izjave vseh dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
Izšel dnevno, razen sobot,
nedelj in praznikov

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVII Cena lista je \$0.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., TOREK, 22. MAJA (MAY 22), 1945 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 100 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ameriške čete se umaknile iz Trsta!

Oblasti naglašajo, da se umik ne sme smatrati za ameriško-britsko popuščanje. Maršal Tito se ne bo odpovedal koroškim krajem, v katerih žive Slovenci. Britski feldmaršal Alexander dobil oster odgovor na obdolžitve, da se Tito poslužuje fašističnih metod. Jugoslavija ne bo trpela ponižanja, temveč branila svoje pravice. Jugoslovanski odbor odredil konfiskacijo nemških lastnin in razpust fašističnih organizacij. Čez 100,000 jugoslovanskih vojakov na ozemlju med Trstom in Celovcem

London, 21. maja.—Ameriške čete so se umaknile iz Trsta, "da se izognejo zalagalnemu problemu v slučaju izbruha konflikta z jugoslovanskimi silami maršala Tita." Slednji je zavzel stališče, da mora priti Trst v okvir jugoslovanske države.

Avtoritete trdijo, da umik ameriških čet iz Trsta se ne more smatrati za ameriško-britsko popuščanje. Te čete so se ponovno spojile z enotami ameriške divizije v goriskem sektorju. Novozelandske čete, ki tvorijo del osme britske armade, so ostale v Trstu.

Poročilo, da so bile jugoslovanske čete potegnjene iz koroških krajev, je potrjeno, toda to ne pomeni, da se je Tito odpovedal koroškim krajem, v katerih žive Slovenci. Zavezniki so zahtevali, da sile britkega feldmaršala Alexandra drže te kraje.

Radio Beograd je citiral članek, katerega je objavila Borba. V tem je rečeno med drugim, da si jugoslovanska vlada prisvaja pravico do soodložitve koroških krajev in da je Moskva odobrila njeno stališče. Drugo poročilo pravi, da so krajevne postojanke jugoslovanskega odbora za narodno osvoboditev formirale politične ustroje v vseh koroških krajih. Ti so že odredili volitve v celovški pokrajini. Ustanovljeni so bili tudi odbori, katere tvorijo Slovenci in Avstrijci.

Rim, 21. maja.—Feldmaršal Alexander, poveljnik zaveznikih oboroženih sil v Sredozemlju, je obdolžil maršala Tita, da se poslužuje metod, ki spominjajo na one Hitlerja, Mussolinija in Japonske, da dobi kontrolo nad Trstom in Koroško.

Tito je takoj ostro odgovoril Alexandru. Izrazil je ogorčenje in presenečenje zaradi obdolžitve. "Tako obdolžitve bi lahko feldmaršal vrgel v obraz sovržniku, ne pa zavezniku, ki je doprinesel ogromne žrtve v vojni za osvoboditev Jugoslavije," pravi Tito. "Vsa svobodoljubna ljudstva so doslej priznavala ogromne žrtve Jugoslovancev v borbi za osvoboditev."

"Ponovno izjavljam, da je jugoslovanska armada v Jugoslaviji pripravljena kooperirati z zavezniki in sili in zavezniki državam, toda istočasno naglašam, da Jugoslavija ne bo trpela ponižanja. Branila bo svoje pravice in skrbela, da je ne bo nihče izigral z intrigami."

Belgrad, Jugoslavija, 21. maja.—Napetost, ki je nastala zaradi Trsta, se je povečala. Ameriški in britski diplomatski krogi so namignili, da bodo člani poslaništva zapustili Belgrad, če konflikt ne bo izravnal.

Maršal Tito je odločno odbil zahtevo, naj jugoslovanske čete zapuste Trst. Poslaništvo Velike Britanije in Amerike sta istočasno posvarili svoje ljudi, naj se izognejo vsaki akciji, ki bi lahko izzvala spopade.

Trst, 21. maja.—Jugoslovanske avtoritete so izdale tri nove dekrete glede reguliranja življenja v tem mestu, ki je postalo sporna kost med Italijo in Jugoslavijo. Nobenega znamenja ni, da bo dualna okupacija tega pristanišnega mesta končana.

Jugoslovanske čete bodo, kakor vse kaže, ostale v Trstu

Trst, 21. maja.—Jugoslovanske avtoritete so izdale tri nove dekrete glede reguliranja življenja v tem mestu, ki je postalo sporna kost med Italijo in Jugoslavijo. Nobenega znamenja ni, da bo dualna okupacija tega pristanišnega mesta končana.

Jugoslovanske čete bodo, kakor vse kaže, ostale v Trstu

Trst, 21. maja.—Jugoslovanske avtoritete so izdale tri nove dekrete glede reguliranja življenja v tem mestu, ki je postalo sporna kost med Italijo in Jugoslavijo. Nobenega znamenja ni, da bo dualna okupacija tega pristanišnega mesta končana.

Jugoslovanske čete bodo, kakor vse kaže, ostale v Trstu

Trst, 21. maja.—Jugoslovanske avtoritete so izdale tri nove dekrete glede reguliranja življenja v tem mestu, ki je postalo sporna kost med Italijo in Jugoslavijo. Nobenega znamenja ni, da bo dualna okupacija tega pristanišnega mesta končana.

Odbor posegel v stavko voznikov

Vlada zapretila z akcijo

Chicago, 21. maja.—Vojni delavski odbor je naslovil ultimatum unijskega tovornih avtov, naj takoj prekliče stavko, ki je izbruhnila zadnji četrtak. Možnost je, da bo vlada prevzela kontrolo nad transportacijo, če se stavkarji ne bodo vrnili na delo.

Uradniki unije so kot posledica ultimata sklicali shod, na katerem bodo opozorili stavkarje na prihajajočo akcijo. Stavka, v kateri je udeleženi šest tisoč voznikov, je ustavila dovajanje materiala v vojne tovarne in odvoz izdelanih produktov.

Na zaslišanju v Washingtonu so člani vojnega delavskega odbora povedali uradnikom unije, da bo vlada intervenirala, če stavka ne bo preklicana. Možnost je, da bodo vojaški tovorni avti prevzali material.

Lloyd K. Garrison, podnačelnik vojnega delavskega odbora, je dejal, da zahteve unije glede zvišanja meze ne bodo upošteevane, dokler se stavkarji ne vrnejo na delo. Stavka je bila oklicana v znak protesta proti odluku odbora, ki je dovolil zvišanje plače za osem centov na uro. Unija zahteva zvišanje tedenske plače na \$56.50.

Obnova normalnega življenja v Rusiji

Odpiranje poletnih letovišč naznanjeno

Moskva, 21. maja.—Z isto odločnostjo in energijo, kateri je sovjetska Rusija demonstrirala v vojnih naporih, se vrača normalno življenje v deželi. Prevozu vojaških čet bo sledil prevoz milijonov ruskih otrok v poletna letovišča. Avtoritete so naznanile, da bodo odprta v prvih dneh junija.

Železniški promet med Moskvo in Varšavo je bil vzpostavljen. Prvi brzdovlak je včeraj odrinil iz Moskve v Varšavo. Uradno poročilo pravi, da 85 odstotkov ruskih vojakov, ki so bili ranjeni v bitkah, že opravljajo dela v industrijah.

Zaloge tobaka in cigaret se bodo povečale za 500 odstotkov v tem in prihodnjem letu. Policijske ure, ki so bile uveljavljene v Moskvi in drugih ruskih mestih po izbruhu vojne, so bile preklicane. Sovjetska vlada je naznanila ustanovitev sklada 325,000,000 rubljev. Ta vsota bo šla ljudem, ki nameravajo popraviti razdejane hiše, kot posojila in krediti.

MOSKVA KRITI-ZIRA ANGLIJO IN AMERIKO

Ostra obsodba kupčije z nemškim admiralom Doenitzem

KAZNOVANJE VOJNIH ZLOČINCEV

New York, 21. maja.—Ruski listi in komentatorji so okrcali britske in ameriške vojaške avtoritete in zahtevali, naj končajo nevarno politično igro ter barantanje z nemškim admiralom Doenitzom, katerega je Hitler imenoval za svojega naslednika. Ti tudi vprašujejo, zakaj niso avtoritete prijele nacističnih vojnih zločincev.

Komentarje sovjetskih listov je objavila Tasa, ruska časniška agencija. Ti se nanašajo na "Doenitzov incident" in druge dogodke. Sovjetski listi zahtevajo pojasnila od britskih in ameriških avtoritet glede postopanja napram nemškim vojnim zločincem.

Izvestja, glasilo sovjetske vlade, so objavile članek pisatelja B. Iljina. V tem je rečeno med drugim, da so bili nekateri nevarni in krvoločni organizatorji Hitlerjevega režima prijeti, nekateri so se podali, dočim se drugi pajdašijo z zavezniki vojaškimi avtoritetami.

Iljin omenja, da Heinrich Himmler, bivši načelnik Gestapa, nacistične tajne policije, "še ni ujet iz enega ali drugega razloga. Zavezniki so le pod pritiskom javnega mnenja v Veliki Britaniji in Ameriki odvzeli Doenitzu pravico radijskih govorov, v katerih je napadal sovjetsko Rusijo." Iljin opozarja na kontradikcije v zaveznikih poročilih. On omenja slučaj, ko je general Lucius D. Clay, Eisenhowerjev pomočnik governorja okupirane Nemčije, izjavil, da sta Doenitz in Hermann Goering ujetnika, dočim je glavni stan generala Eisenhowerja istočasno naznanil pogajanja z admiralom Doenitzom.

"Kako bodo zavezniki kaznovali nemške vojne zločince?" vprašuje Iljin. "Uradno je bilo naznanjeno, da so ti vojni ujetniki. Ali se naznanilo aplicira tudi na Doenitza, ni znano."

Bolgarska delegacija dospela v Moskvo

Moskva, 21. maja.—Delegacija, ki reprezentira bolgarske delavske organizacije, je dospela v Moskvo, kjer bo imela važne razgovore. Izjavila je, da so v teku priprave za splošne in tajne volitve v Bolgariji.

Domače vesti

V bolnišnici

Latrobe, Pa.—V tukajšnji bolnišnici se nahaja Joseph Skoda, član društva 318 SNPJ. Zlomil si je nogo in se moral podvreči operaciji.—V isti bolnišnici se nahaja tudi John Ban, član društva 725 SNPJ, ki je težko zbolel. Prijatelji ju lahko obiščejo.

Na dopustu

Maple Heights, O.—Na dopust je prišel Sgt. Charles Hočevar, ki je bil na fronti v Nemčiji. On je v enem tednu izgubil dva brata v vojni, enega v Nemčiji, drugega na Pacifiku.—Po dveh letih vojskovanja je prišel na dopust tudi Sgt. Andrew Resen. Tudi on se je boril na zapadni fronti.—Na dopustu je tudi Edward Fronec, ki služi pri mornarici. Zadnja dva fanta sta člana društva 460 SNPJ.

Is Clevelanda

Cleveland, — Po dveh tednih bolezni je umrl Joseph Tomšič, star 65 let in doma iz vasi Kleč pri Šmihelu na Dolenjskem, odkoder je prišel v Cleveland pred 42 leti in delal pri železnici N. Y. C. 40 let. Zapuščala je dva sinova (enega v vojni v Nemčiji), hčer in brata, v starem kraju pa dva brata.—Poročila sta se Molly Krašovec in Roger De Marco, kakor tudi Michael Verbič in Antonija Povh.

Nov reliefni urad

New York.—Pomožna organizacija pod imenom Prijatelji Jugoslavije je preselila svoj urad z 11 East 57th st. na 677 Fifth ave., New York 22, N. Y.

Žrtve gestapovcev župan v Berlinu

London, 21. maja.—Radio Moskva je naznanil, da so sovjetske vojaške avtoritete potrdile trnovanje dr. Arthurja Wernerja za župana Berlina. On je bil žrtev persekucije gestapovcev in po poklicu je arhitekt. Delavec Karl Maron je bil imenovan za pomožnega župana. Naznanilo dostavlja, da so se ceremonije v zvezi z ustoličenjem župana vršile v poslopju neke zavarovalne družbe, ker je mestna hiša v razvalinah. Ceremonij se je udeležilo več sto Nemcev, ki so naglasili enotnost proti nacizmu in se izrekli za prerojenje nemškega naroda.

Zborovanje poljskih kmetov v Varšavi

London, 21. maja.—Radijsko poročilo iz Moskve pravi, da se je pričelo zborovanje poljskega kmečkega kongresa v Varšavi. Na zborovanje so prišli člani poljskega narodnega sveta pod vodstvom predsednika Boleslava Bieruta in Edvarda Osóbka-Morawskega, predsednika poljske začasne vlade.

Japonski odpor na Okinawi se ruši

Ameriški pomorščaki zasedli pozicije v bližini japonske trdnjave na Okinawi. Štiri ameriške divizije v akciji. Okinawa postane baza operacij proti japonskemu imperiju. Tokio izraža bojazen pred invazijo japonske celine.—Zmagovite kitajske čete počistile ozemlje okrog Fučova, pristanišnega mesta. Britske in indijske sile v akciji v Burmi.—Češki in ruski vojniki iščejo Nemce v Pragi

GUAM, 21. maja.—Prva divizija ameriških pomorščakov al je utrla pot do Shurija potem, ko je pregnala Japonsce iz koralnih utrdb z gorečim oljem. Shuri je važno mesto v verigi japonskih utrdb pred Okinawo.

Plameni gorečega olja so poglgnili Japonsce in duplin, iz katerih so streljali na ameriške pomorščake. Nekateri japonski vojniki so pobegnili v nove luknje, val obilgani ali v plamenu od nog do temena.

OKINAWA, 21. maja.—Bitke za posest Naha, glavnega mesta tega otoka, se nadaljujejo z vso srditostjo. Shuri, utrdba v sistemu japonskih trdnjav, je domala obkrošena.

Guam, 21. maja.—Ameriški pomorščaki so po ljuti bitki zasedli pozicije pri Dakeshiju in na zapadni strani Shurija, japonske trdnjave na otoku Okinawi. Ena ameriška pehotna kolona prodira proti trdnjavi s severne strani.

Na zapadnem koncu fronte so ameriške čete okupirale hrib "Sugar Loaf" in udrele v Takamotijo, predmestje Naha, glavnega mesta otoka. Japonci drže še višine okrog glavnega mesta.

Štiri ameriške divizije so v akciji proti japonskim silam. Te se odločno bore in bitka za posest Okinawe se nadaljuje z nezmanjšano srditostjo.

Bojna letala in topniške baterije bombardirajo japonske pozicije. General Buckner, poveljnik desete ameriške armade, je dejal, da bo otok Okinawa postal baza operacij proti japonskemu imperiju. Priprave so v teku za smrtne udarce temu imperiju.

Šesta divizija pomorščakov je zasedla strateške pozicije na severni strani Naha, po preko-račenu reke Asate. Na južni strani te reke so koncentrirane japonske čete.

Radio Tokio poroča o gibanju ameriškega brodograja v zapadnem delu Pacifika, zaeno pa izraža bojazen pred ameriško invazijo japonske celine. Poročilo dostavlja, da je brodogrje odplulo iz baz ob Marijanskih otokih v smeri japonske celine.

Japonska mesta in industrijska središča so tarča ameriških bombnih napadov.

Manila, Filipini, 21. maja.—Ameriške čete na Mindanaou, drugem največjem otoku Filipinske grupe, so prodrle deset milij daleč od Davaoja, pristanišnega mesta, in zasedle japonsko letališče pri Sasaju.

General Douglas MacArthur poroča, da so ameriške čete po ljuti bitki zasedle Malajbalaj, glavno mesto province Bukidnon. Čez 15,000 japonskih vojakov je padlo v bitkah z ameriški silami v zadnjih treh dneh.

Ameriška pehotna divizija je pretrgala cesto med Novalichesem in Manilo ter potlanila v past ostanke japonske oborožene sile.

Ameriški letalci so odleteli s svojih baz na Filipinskih otokih in napadli Nanking, sedež lutske kitajske vlade. Bombe so porušile več japonskih vojaških naprav in zanetile požare. Vsa letala so se srečno vrnila v svoje baze po izvršenem napadu.

Cungking, Kitajska, 21. maja.—Zmagovite kitajske čete so počistile ozemlje okrog Fučova,

pristanišnega mesta. Izgleda, da bo to mesto kmalu odprto prometu. Ameriško orožje, strelivo in drugi vojni material bo prihajalo v to luko.

Ostanki japonskih sil so pobegnili iz Fučova v smeri Dionglihoga. Fučov je prvo veliko pristaniščno mesto, ki je prišlo pod kontrolo kitajskih sil.

Kalkuta, Indija, 21. maja.—Britske in indijske čete so udeležene v čistilnih operacijah v Burmi, pravi uradni komunik. Skoro vsa Burma je pod kontrolo teh čet.

Komunikacijska zveza med Taungupom in Promom je vzpostavljena. Ostanki japonskih sil so pobegnili v Siam.

Praga, Čehoslovakija, 21. maja.—Strela se še silijo v tem mestu, ko ruski in češki vojniki iščejo Nemce, ki se skrivajo v kletih. Drugače pa se normalno življenje obnavlja.

Češki partizani so se ljuto borili proti Nemcem v Pragi v zadnjih dneh pred osvoboditvijo mesta. Uradno poročilo pravi, da je najmanj 1900 čeških partizanov padlo v bitkah z Nemci, preden so ruske čete dosele v mesto.

Dr. Edvard Beneš, predsednik Čehoslovakije, se je vrnil v Prago po šestih letih bivanja v tujini. Ljudstvo mu je priredilo veličasten sprejem. Več tisoč Nemcev v Pragi, ki so se redili na stroške ljudstva, dobivajo zdaj odmerke, ki so bili prej določeni za žide. Nemški vojni ujetniki morajo odstranjevati podrtine poslopj in čistiti ceste.

Problem vojaške okupacije Avstrije

Ruski odgovor ni zadovoljil zaveznikov

Washington, D. C., 21. maja.—Uradni krogi so priznali, da je razvoj v Avstriji povzročil komplikacije v zvezi z zavezniki načrti glede okupacije te dežele. Amerika in Velika Britanija nista zadovoljni z ruskim odgovorom na noto, v kateri sta zahtevala pojasnila o novi avstrijski vladi, katere je bila ustanovljena na Dunaju, ki je pod rusko kontrolo.

Rusija je sankcionirala novo avstrijsko vlado brez posveto-vanja z Veliko Britanijo in Ameriko. Predsednik te je socialist dr. Karl Renner.

V Washingtonu in Londonu se jeze, ker so komunisti dobili tri najvažnejše pozicije v Rennerjevi vladi. Amerika in Velika Britanija sta namignili, da ne bosta priznali nove avstrijske vlade. Drugi člani vlade so reprezentanti avstrijskih političnih strank.

Franco poveljuje enotnost falangistov

Madrid, Španija, 21. maja.—Diktator Francisco Franco je v svojem govoru poveljeval enotnost falangistov (fašistov), ki je rešila Španijo pred strahotami civilne vojne in svetovnega konflikta. Franco je govoril na zborovanju agrarnega kongresa v Valladolidu, rojstnem mestu španske fašistične stranke. On je napadel komunizem in španske republikance v izgnanstvu.

Slovenski vodniki in preroki

DR. IVAN LAH

(Nadaljevanje)

J. Vajkard Valvasor, (1641-1693)

Zgodovina je učiteljica življenja. Naša zgodovina je bila zapisana v starih letopisih tujih pisateljev in v trdih tleh domače zemlje, ki si jo je narod obdelal za svoje bivališče. Z našim prvim kulturnim prebujenjem se začne tudi zanimanje za našo zgodovino. Trubar išče pravega imena narodu in jeziku, v katerem govori, Dalmatin piše v predgovorju k "Bibliji" o razširjenosti slovanskega naroda, Jeronim Bohorič navdušeno govori o sorodnosti slovanskih jezikov in izvaja ime Slovani od slave, učenjak Megiser piše ko-roške anale in išče spomine naše preteklosti.

Naš kranjski plemič, baron Žiga Herberstein, ki se je v domači vipavski šoli naučil slovenščine, potuje kot diplomat na Rusko in izda veliko latinsko delo o Rusiji in njeni zgodovini, s čimer odkrije Evropi ta neznan slovenski svet. V svojih knjigah govori po virih starih letopiscev tudi o drugih Slovanih in njegovi nazori vplivajo na vse pisatelje, ki se zanimajo za ta dotlej malo znani narod.

Tako se je razvijala slovenska narodna zavest in iskala svojo zgodovinsko pravico v družbi narodov. Obenem preživlja naš narod sam svojo junakovo dobo. Kmečke vstaje, turški boji, verski spori, odpor plemstva proti cesarju, razvoj slovnstva in kulture — vse to priča o velikih dogodkih, ki so napolnili celo stoletje, tako da opravičeno piše Janez Trdina o tej dobi: "Sestnajsto stoletje je bilo zlati čas zgodovine našega naroda."

Ta doba je s koncem stoletja minila. Življenska sila naroda, ki se je bila tako vsestransko razmahnila — je bila izčrpana, država in cerkev sta zatrli odpor plemstva, meščanstvo je uklonilo glavo pod novimi razmerami. Jezuiti prevzamejo cerkveno in politično vodstvo in skušajo zabrisati vse spomine na preteklost.

V Ljubljani pri sv. Jakobu ustanove jezuiti kolegij, kjer vzgajajo mladino v strogo katoliškem duhu. Marljivo goje latinsko in prirejajo cerkvene in slovske slovesnosti, da pridobijo čim več ljudi za svoje namene. Škof Hren stoji na čelu katoliškega boja. Slovenske protestantske knjige ne motijo več pravovernosti katoliškega ljudstva. Za nadomestilo izda škof Hren leta 1612 "Evangelija inu listove" za cerkvene potrebe.

Več kot pol stoletja ne zagleda nobena nova slovenska knjiga belega dne. Za narodni jezik skrbje predvsem takozvani be-rakski redovi, posebno kapucini. Nastane doba pridigarjev in pastirskih sprevodov. Vneti pridigarji vabijo k sebi ljudstvo s slavnimi govori, množične cerkvene bratovščine skrbje za posvetno življenje. Ohranile so nam v tisku pridige Janeza od sv. Križa, oca Rogerja in Jerneja Basarja, ki nudijo zanimiv pogled v tedanjo dobo in tvorijo glavni del naše protireformacijske literature. Dobri pridigarji so sloveli daleč okrog in so imeli velik vpliv na javnost. V svojih govorih so podajali poleg verskih naukov za zgled tudi dogodke iz starega in novega sveta. Tako so skrbeli ljudstvu za pouk in zabavo. Po Evropi so divjale verske vojne, turški napadi so se pomnavljali. Med ljudstvom je vladala beda in z njo praznoverje. Državni absolutizem je pritiskal na plemstvo, ki je trdo izjemalo kmeti. Tako je daleč v pozabljeno izginilo vse, kar je ustvarilo prejšnje stoletje.

V tej dobi raste naš prvi zgodovinar. Kakor da je dozoriel čas, ko je treba pogledati, kaj so slovenski nagrmadila na naši zemlji, in pokazati narodu in svetu zaklade te pozabljene dežele. Ob času, ko je slovensko ime skoraj zatrito, piše plemič s tujim imenom in v tujem jeziku slovensko zgodovino.

Njegovo delo je pisano nemško, toda pisano je s tako veliko ljubeznijo do naše domovine, da govori do danes najvažnejše zgodovinsko delo o naših pokrajinah. Pisano je bilo za svet o našem narodu in za nas o svetu.

Naš jezik, ki se je dotlej uveljavljal v cerkveni, nabožni in prosti ljudski literaturi, ni bil

"za morjem daleč pokopano in s temnicami obdano."

Enako vstaja zdaj kranjska dežela iz tme pozabljenosti in "v bukvah pomagajte in pomoč pridajte, da jaz ta veliki svet razsvetliti morem začeti!" Kdorkoli bo čital te hvale, bo vzkliznil: "O, srečna kranjska zemlja, ki si si, katere je rodila in tako visoko izučila. Bukve, tedaj potite, po vsem svetu stojte, po vseh deželah letite inu močjo čast do-tolike hvale prejemljiva od svojih nesliš."

In "bukve" so šle po svetu in izpolnile svoj namen; svet se je čudil lepoti slovenske zemlje, kajti Valvasor ne popisuje le Kranjske v današnjem obsegu, ampak tudi sosedne dežele, posebno Istro in Primorje vse tja do Senja, Vojaško granico, Trst in Gorisko, pri čemer govori navdušeno o zemlji in narodu, ki prebiva v teh pokrajinah. Dobro se zaveda, da so te pokrajine slovanske, dasi se domači jezik govori "samo med preprostim ljudstvom in sicer do mej-nikov Kranjske in Štajerske in okoli Celovca."

Blizu Celovca pri Gospej Sveti stoji vojvodski prestol na polnomu slovanskih tleh. O ustoličenju koroških vojvod piše Valvasor že v "Krajevski vojvodine Koroške," "da se nahajajo stare svobodine ali privilegiji, po katerih je bil koroški vojvoda v slovenskem jeziku vmeščen in investiran." V svojem glavnem delu piše obširno o tej slovesnosti, ki se že od leta 1414 ni več ponovila.

Ker so bila naša mesta naselejena s tujci in je na gradovih večinoma prevladovala nemščina, piše Valvasor, da se pri nas govori slovensko, nemško in mešano ter navaja glede čistega in pokvarjenega jezika, ki se je v te stoletja razvil posebno na Gorenjskem med brižinskimi in drugimi nemškimi priseljenci. Dolenjci — pravi Valvasor — govorijo kranjsko, toda v vsakem kraju nekoliko drugače. Notranji govorje trdo in na nekaterih krajih tako neraločno, da jih človek komaj razume, prebivalci Bele Krajine govorijo "pravi hrvatski jezik, ki se od slovenskega le malo razlikuje."

Glede slovenščine se zdi Valvasorju, da "se ta jezik govori zelo popačeno in vsak dan bolj pokvarjeno, ker se meša z nemškimi besedami." Valvasor se zaveda, da je slovenski jezik del slovanskega jezika in navaja na posebni tabeli očenaš v trinajstih slovanskih jezikih, da bi pokazal sorodnost teh jezikov.

(Se nadaljuje)

Napredek je zakon

Ethlin Kristan

Pred mnogimi leti, ko še ni bilo čehoslovaške republike, sem govoril s pesnikom Macharjem, ki je bil takrat nekako na vrhuncu svoje literarne kariere. Poglavljal se je v spise starih latinskih in grških velikanih in je bil začuden ob nepričakovanih idejnih globocinah in presenetljivih jezikovnih lepotah, ki jih je govoril, kakor je pisal in užival sem, ko sem ga poslušal. Iznenaden pa nisem bil, zakaj umevno je, da najde dozoriel človek, ki hoče iskati, mnogo več od študenta, ki se mora učiti. Machar je bil kar navdušen, kljub temu pa se mi je prav tisti dan zdel nekam pesimističen. Po čudnih potih in stezah, po katerih se krečejo prijateljski pogovori, je beseda nanesla na napredek. In pesnik je odkimal. "Giblje se," je dejal, "giblje se, ne naprej, ne nazaj, le giblje se."

Vem, da je govoril tako tisti dan, ker je bil tako zatopljen v stare Rimljane in Grke, da ni mogel priznati sedanosti ničesar, česar ne bi bilo že v preteklosti. Ne verjamem pa, da je vedno tako mislil. Njegovo delo, njegovi boji so služili napredku, in tudi njegove besede v drugih časih so bile drugačne. Ideje njegovih poetičnih in prozaičnih spisov so se gibale, ampak ne v krog, temveč so imele smer, prav določeno smer, in ta je držala naprej.

On pa ni bil edini, ki je imel svoje ure na "Oljčni gori". Drugi velikani so jih imeli, in vsak navadni smrtnik jih ima, če resnično živi. Edino tisti, ki nikdar niso bežali v Egipt, pa tudi niso prišli v Jeruzalem, se jih morda obvarujejo. Oni, ki se nikdar ne pripravijo s pismarji in farizeji, se ne družijo s Samaritanci, ne dvomijo o starih naukih in ne razširjajo novotarij, bodo morda lahko ostali v mirni dolini in ne bodo prišli ne na Kalvarijo ne na Golgoto, kjer se postavljajo križi, odkoder pa je tudi razgled po svetu. Dvomili ne bodo, toda — kaj pa bodo?

Nobeno globokeje življenje ni brez dvomov, brez obupnih, mučnih dvomov. Toda dvome premaguje življenje — življenje človeka, življenje narodov, življenje človeštva, življenje vse-mirja. Kadar se trpinčeni duh umiri in se ozre okrog in okrog, spozna, da ima gibanje cilj, ki je vedno pred nami. In slediti cilju, se pravi napredovati. Mogoče je, da ne poznamo vseh ciljev. Mogoče je, da so pota večsah nejasna. Mogoče je, da včasih bolj slutimo, kakor vemo. Nič ne de. Kako bi vedeli vse, ko smo le ljudje, drobci v neskončnosti svetovja? Vprašanje je, ali bi radi vedeli ali ne. Komur ni nič na tem ležeče, je enak kamnu na cesti, ki ga vsakdo lahko brene in se ne zmeni. Kdor hoče, bo lahko izvedel več in podaril drugemu, kar je pridobil, da bo ta lahko zopet izvedel več in pomnožil spoznanje in tako dalje do konca dni.

Ali ni že v tem napredek? Nekdaj je človek, podoben veliki opici, živel na svetu, polnem

najstrožja zima umakniti pomladi. In dnevi so prihajali in pomladi so se vračale. Oblaki so lahko zagrinjali sonce, pregnati ga niso mogli.

Odkod bi bilo vse, kar je človeštvo pridobilo od svojih četkov, če ne bi bilo napredka? Kako bi črnici imeli svoje pisatelje in umetnike? Kako bi Einstein razkladal razmerja svetov in zdravniki zdravili "neozdravljive" duševne bolezni? Kako bi Rusi letali čez severni tečaj, če bi napredek bil prazna pena?

Kako bi v Clevelandu poslušali Debussyja in Brahmsa in Čajkovskega, ki jih igra orkester v Parizu, kako bi se Avstralec menil z bratom v Detroitu, če bi se vse življenje le sukalo krog mrtve točke?

V najtemnejših dobah, ko je misel bila greh in zločin, so bili ljudje, ki so verjeli v napredek in ker so verjeli, so delali zanj in se borili zanj in trpeli zanj in so ga pospeševali in so — zmagovali. Mi pa uživamo sadove njihovega dela, in oni, ki pridejo za nami, morajo začeti s plodovi našega napredka, da bodo mogli napredovati in zapustiti svojim potomcem več kot so podedovali.

Ura na Oljčni gori pride in mine, človeštvo pa gre naprej. In kdor hoče biti del človeštva, mora z njim. Zakaj napredek je zakon. Svet boleha, ali svet ne umira. Za bolezi so zdravila, a bolnik ne okreva brez zaupanja. Verjeti moramo v napredek, tako trdno verjeti, da postane vera prepričanje, pa zraste iz te vere sila in pogum, ki prežene dvom in strah. In tedaj bo napredek!

Napredek postane blaginja in lepota, zdravje in veselje, radostno ustvarjanje in hrepenenje učenje, ljubezen in — mir.

Nastop proti Jugoslaviji nepremišljen

F. A. Vider, 2. podpredsednik SANŠa

Kakor sedanja znamenja kažejo, kalvarija, po kateri je korakalo jugoslovansko ljudstvo skozi dolga štiri leta, zanj še ni končana. Podjarmljeno slovensko ljudstvo od zadnje svetovne vojne, katero je ječalo v klečah italijanskega fašizma, ne bo doseglo svobode in združenja s svojimi brati misleči ljudje v tej deželi povemo tako naglas, da se bo sililo v London in Washington, da jugoslovansko ljudstvo ni zaslužilo to, kot se sedaj od omejenih dveh velesil postopa napram njemu.

Umetna propaganda, ki se jo tukaj dvignili proti maršalu Titu, česa, da je on kršil dogovor, ki je bil sklenjen med zavezniki glede okupacije zemlje, katero si je po zadnji vojni prilastila Italija s pomočjo zaveznikov, je povsem razumljiva in je ni treba vzeti za resno.

Prvič je treba upoštevati dejstvo, da vse vesti, ki so poslane v to deželo iz evropskega kontinenta, morajo preko Londona, kateri dopusti v javnost ono, kar ni na škodo angleškim interesom; drugič, noben človek zdravih možganov ne more verjeti, da bi si upal kateri jugoslovanski državnik prelomiti pogodbo z velesilami kot je Velika Britanija. Obratno bo veliko bližje resnici, ampak provokacije je treba najti.

Da je bil med zavezniki, oziroma Anglijo in Jugoslavijo storjen nekakšen dogovor ali sporazum glede okupacije Trsta po jugoslovanskih četah, o tem ne more biti dvoma, ker, če bi tega ne bilo, čemu je potem bilo treba angleškemu poveljniku Alexandru sporočiti v Belgrad, da mislijo njegove čete vkorakati v Trst. Citali smo, da je Tito proti tej akciji od strani Anglije protestiral, toda protest ni ničesar pomagal.

Najprej je šlo za Trst! Pozneje je Velika Britanija in Amerika naslovila na Tita noto, da imajo biti jugoslovanske čete takoj odpoklicane iz Trsta in istrskega polotoka; sedaj je pa prišla druga zahteva, namreč, da se morajo jugoslovanske čete takoj umakniti z vsega ozemlja, ki je spadalo Italiji.

Kakor je v tork večer, dne 15. maja, poročal po radijskem omrežju H. B. Kaltenborn, sta Amerika in Anglija povedali Titu, da ga ne bodo več s ro-kavicami prijemali, kar pomeni, da če se ne bo pokoril, se bo rabilo silo. Če bi res do kaj takega prišlo, bo to pač slabo povračilo za potoke krvi, katero je prelilo jugoslovansko ljudstvo za obrambo, da tudi za obrambo Anglije in Amerike.

Čemu je treba poditi jugoslovanske čete z ozemlja, ki po vseh zakonih pripada ljudstvu Jugoslavije?

Če so nameni imenovanih velesil pošteni in ker so Jugoslovani vendar njihovi zavezniki, naj bodo — če že potreba — skupno na okupirani zemlji, končno pa naj se dovoli ljudstvu, da se samo izreče, kam hoče spadati. Jugoslovanski državnik in prepričan sem, da tudi ljudstvo Jugoslavije, ne mara nobene tuje zemlje ali tujega blaga, živeti pa želi skupno pod eno streho, v bodoči demokratični in federativni Jugoslaviji, kateri dobro podlago pripravlja eden najmožnejših državnikov Balkana, maršal Tito.

Da se je jugoslovanska delegacija v San Franciscu silno zamerila Angliji, o tem ni nobenega dvoma, ampak z maščevanjem na način kot se je pokazalo sedaj, tudi oficijalna Anglija ne bo posebno kaj pridobila.

V Prosveti so dnevno svetovno in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Partizani v Milanu

Milan. (ONA). — V nedeljo, 13. maja, je bil zadnji rok za oddajo orožja, toda kljub temu pove-lju maršala Aleksandra se je streljanje v ulicah Milana nadaljevalo vso noč. Večina voditeljev partizanskega gibanja je pripravana, da so odgovorni fašisti ravno toliko kot partizani skrajne levice za to streljanje. Prvaki ekstremistov branijo svojim partizanskim oddelkom, da bi odšli zopet na delo.

Na otoku Okinawa so Japonci pustili le otroka, starce in starke, kot kaže slika. Vse ostalo prebivalstvo, sposobno za delo ali za vojno, so odgnali s otoka.

